

УКРАЇНА – КИТАЙ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

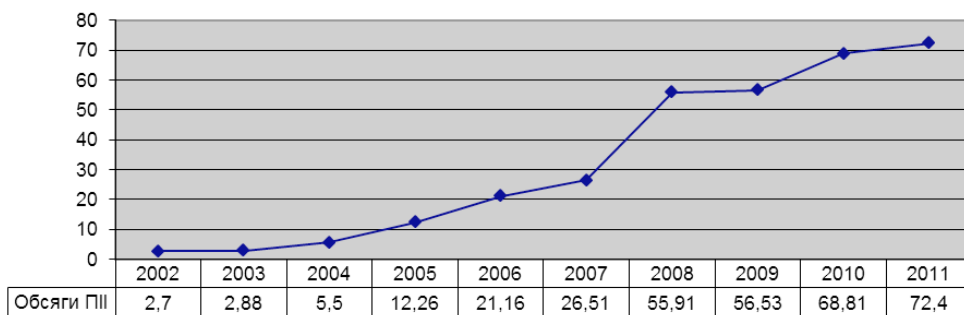
Китайська інвестиційна експансія: перспективи розвитку відносин з Україною

В. Голод

Протягом останніх років Китай поступово перетворюється з нетто імпортера капіталу в одного з провідних експортерів, щорічно збільшуючи закордонне інвестування в середньому на 8%. З 2009 року Китай займає 6-е місце в рейтингу світових експортерів капіталу, при цьому слід підкреслити, що країна діє в рамках своїх національних інтересів. Станом на 2012 рік пропорція інвестицій з Китаю та в Китай становить 1:2. Прогнозується, що до 2015 року вхідні та вихідні обсяги інвестицій вирівнюються.

В 2005 році Державна Адміністрація з валютних операцій (SAFE) послабила валютний контроль, що значно збільшило обсяги закордонного інвестування (див. Рисунок 1). За період 2005-2010 року КНР реалізувала 1556 проектів злиття та поглинання. У першій половині 2012 року китайські інвестори здійснили прямі інвестиції в 2163 закордонних підприємств в 116 країнах та регіонах [1]. Загальні прямі інвестиції за кордон склали 35,42 млрд.дол. США, більше на 48,2 % в порівнянні з аналогічним періодом 2011 року. Загальний обсяг китайського інвестування за кордон у лише першій половині 2012 року склав 74,7 млрд.дол. США. Для порівняння, ще в 2002 році загальний обсяг інвестицій складав лише 2,7 млрд.дол.США (див. Рисунок 1).

Рисунок 1. Динаміка вихідних ПІІ КНР в період 2002-2011 років (млрд.дол.США)

Джерело: *Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment*

Таке швидке зростання можна назвати стрімкою інвестиційною експансією, зважаючи на те, що не так давно китайська економіка була ізольована від міжнародної економічної діяльності. Протягом періоду 1979-90 років іноземне інвестування майже не здійснювалось, дозвіл мали лише ряд державних підприємств, сумарний обсяг складав менше 900 млн.дол. У період 1991-2001 років імпорту капіталу був більш пріоритетним для економіки, ніж експорт, сумарний обсяг іноземних інвестицій коливався від 2 до 4 млрд. доларів за рік. З 2002 року й до теперішнього часу триває третя фаза, так звана стратегія Going Out, в основі якої лежать усіляке стимулювання та підтримка ефективного експорту капіталу за кордон. За цей період інвестиції зросли більше ніж на 2500 %. Рисунок 1 візуально демонструє стрімке зростання експорту капіталу КНР.

Китайські інвестиції з кожним роком усе більше впливають на розвиток глобальної економіки, їхня роль буде ще помітнішою в недалекому майбутньому. Китай реалізує тактику дрібних кроків, готуючись до масштабного захоплення сировинних ринків, що йому потрібні.

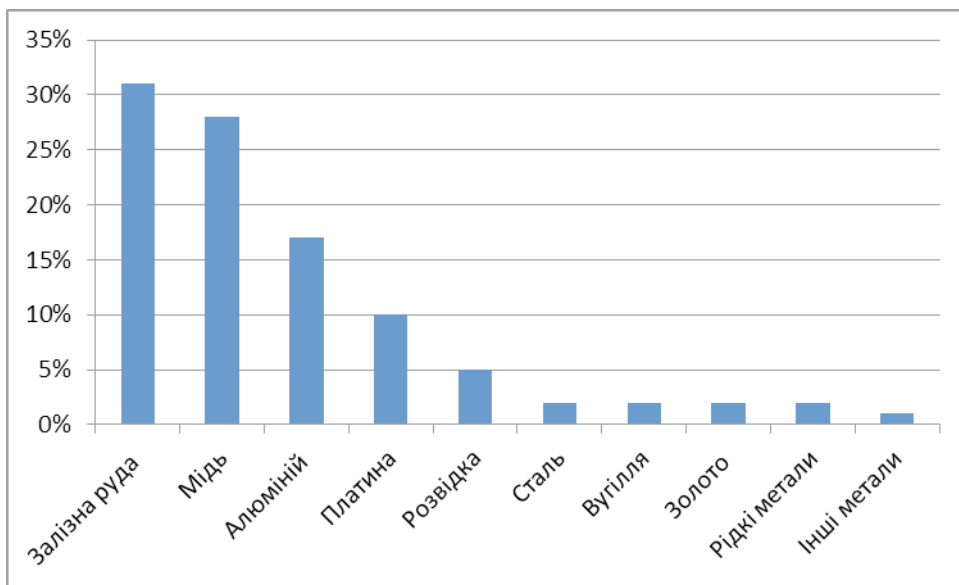

Джерело: *Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment*

Станом на кінець 2011 року загальний розмір накопичених інвестицій (сток) за кордоном склав 443,3 млрд. дол.США (див. Рисунок 2). З 2009 року Китай займає 15 місце в глобальному рейтингу TOP 20 накопичених прямих інвестицій за кордоном. До 2017 року Китай планує збільшити свою інвестиційну присутність за кордоном до 560 млрд.дол.США [2].

За прогнозами Служби Аналітичної Інформації Міжнародної Організації Кредиторів (WOC) зростання глобальних прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у 2012 році, не дивлячись на послаблення світової економіки, складе 5-7 % в порівнянні з 2011 роком. Ця позитивна динаміка в основному буде базуватись на подальшому зростанні китайської інвестиційної присутності у світі. На жаль, у більшості інвестиції спрямовані на злиття та поглинання у сфері сировинних ресурсів, а не на побудову нових проектів. Наприклад, 70% загального обсягу китайських інвестицій до Австралії приходить на капіталовкладення у видобувну промисловість, що спонукає уряд Австралії законодавчо обмежити китайську інвестиційну присутність у цій сфері.

Рисунок 3. Розподіл китайських інвестиційних потоків у сировинні ресурси* (% , 2010 рік)

*крім нафти та газу

Джерело: За даними звітів Ernst & Young та Heritage Foundation

Політика заохочення закордонного інвестування стала фокусом розвитку національної економіки. Було написано до 30 програм, був створений інститут стимулювання інвестицій. В основі сучасної стратегії лежить заохочення закордонного інвестування з метою збільшення національної конкурентоспроможності; збільшення рівня зайнятості трудового населення; підвищення показників експорту товарів, послуг, технологій; усіляка підтримка компаній, що займаються розвідкою природних ресурсів, саме тих, яких немає або недостатньо в Китаї; заохочення у використанні іноземної інтелектуальної власності, заснування дослідницьких інститутів за кордоном; підтримка розвитку транснаціональної діяльності; створення на міждержавному рівні сприятливого інвестиційного клімату для китайських інвестицій тощо.

Серед особливостей сучасного закордонного інвестування КНР є посилення контролю регулятора та зростаюча роль приватного сектору: в 2011 році доля приватного сектору перевищила 50%.

Економіка КНР, що показує стрімке зростання, потребує великих ресурсів для підтримки цього зростання. Це можна назвати основною мотивацією сучасної інвестиційної стратегії. Існує важливий причинно-наслідковий зв'язок між інвестуванням за кордон та диверсифікацію валютних резервів КНР, що на кінець 2010 року становили 3 трил. дол. США (1,2 трил. дол. вкладені в держоблігації США, приблизно 25% резервів в європейській валюті). Практика показує, що Китай наполягає на виконанні своїх умов в обмін на великі капіталовкладення в економіку. Прикладом є покупка активів проблемних країн Єврозони – Греції, Іспанії, Португалії на мільярди доларів. В обмін висунуто вимоги: вільні умови для китайських інвестицій, зняття обмежень на експорт високотехнологічної продукції з ЄС у Китай, визнання китайської економіки як ринкової. Майже немає сумнівів, що з часом ці вимоги будуть задоволені.

Географічно китайські інвестиції (включаючи інвестиції з Гонконгу) присутні на всіх континентах. За даними Heritage Foundation [3] китайські інвестиції за обсягом переважають у Латинській Америці та Південній Африці, однак більшість реалізованих проектів злиття та поглинання зафіксована в Австралії та США (період 2000-2011 років).

Рисунок 3. Географічний розподіл накопичених ПІ КНР на кінець 2011 року (млрд. дол.США)

Джерело: Heritage Foundation

Якщо розглянути інвестиційні потоки в розрізі країн, то десятка найкрупніших реципієнтів китайських інвестицій буде виглядати наведена в Таблиці 1.

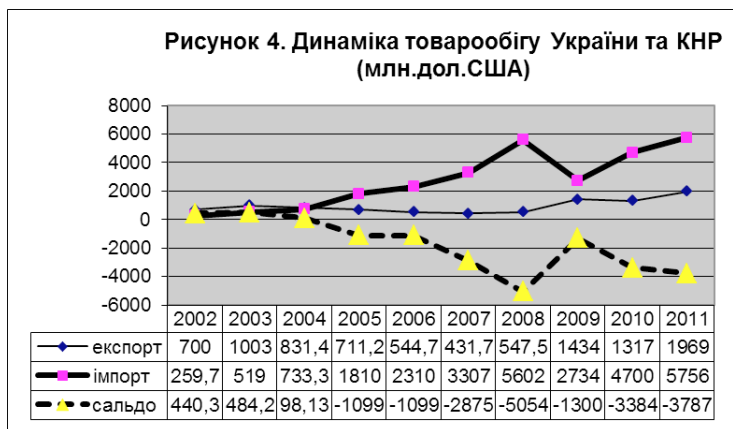
Таблиця 1. Країни – реципієнти китайських інвестицій у розрізі обсягів та сфер інвестування (2010 рік)

Місце за обсягом інвестицій	Країна-реципієнт китайських інвестицій	Обсяг інвестицій	Сфера інвестування
10	М'янма <i>Китай є інвестором №1</i>	1,6 млрд. дол. США	Газ, нафта, мінеральні ресурси, інфраструктура
9	Росія	2,5 млрд.дол. США	Енергетичні ресурси, інфраструктура.
8	Канада	2,9 млрд.дол. США	Нафтовидобувна промисловість, будівництво нафтопроводу, проекти злиття в цій галузі

7	США <i>Китай – інвестор №3 (після Канади та Європи)</i>	3,4 млрд.дол. США	Проекти злиття в енергетичній сфері
6	Сінгапур	4,7 млрд.дол. США	Інноваційні енергетичні проекти, нерухомість
5	Південна Африка – є воротами для китайських інвестицій до інших африканських країн <i>Китай – найбільший торговельний партнер</i>	5,8 млрд.дол. США	Геологічні та мінеральні ресурси, процеси поглинання у фінансовій сфері, інфраструктура
4	Австралія <i>Китай – торговельний партнер №1</i>	6,97 млрд.дол. США	Розвиток природних ресурсів (уведені обмеження з 2009 року), інфраструктура, телекомунікації (діяльність гіганта Huawei призупинена з березня 2012 року)
3	Британські Віргінські острови	13,9 млрд.дол. США	Використання офшорної зони. Присутні такі гіганти як China Mobile, SINA, Geely. Використання як транзитної зони для інвестиції в інші країни. З 2009 року існує двосторонній договір про обмін інформацією.
2	Кайманові острови	27 млрд.дол.США	Використання офшорної зони: 73% від загального обсягу інвестицій у Латинську Америку
1	Гонконг	139,5 млрд.дол. США	Фондовий ринок, нерухомість (25% від загального обсягу інвестицій надійшло з КНР), сфера фінансових послуг. Різке зростання з 2007 року, коли владою КНР був наданий дозвіл на інвестування в цінні папери Гонконгу

Джерело: CNBC [4] згідно статистики China's Ministry of Commerce

Розвиток економічних відносин між Україною та КНР розпочався зі встановлення дипломатичних відносин в 1991 році. На жаль, протягом 22 років незалежності України розвиток стосунків мав безсистемний характер, базуючись в основному на торговельних відносинах. Станом на кінець 2011 р. товарообіг між країнами склав 7.7 млрд. дол.США. (від’ємне сальдо торгівлі склало близько 3,8 млрд.дол.США). Можна сказати, що розвиток відносин відбувається в інтересах китайської сторони.

Джерело: Державна служба статистики України [5]

Однак, такий стан можна пояснити наслідком глобалізації економіки: Китай має більше конкурентних переваг у глобальному середовищі в останні роки десятиріччя. Очевидно, що відносини не відповідають потенціалу та потребам України. В 2010 році в економіку України надійшло 44,7 млрд.дол.США (Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Росія, Австрія) у переробну промисловість, фінансові установи тощо. Серед них китайські інвестиції становили 12,8 млн.дол. (біля 0.03% від загального обсягу). Для довідки: глобальна доля китайських прямих інвестицій у країни, що розвиваються складає 28%.

Візит президента пана Януковича до КНР у вересні 2010 року та перший візит Ху Цзіньтао до України в червні 2011 р. мають велике значення для подальшого розвитку відносин. Був підписаний договір про стратегічне співробітництво на 2010-2012 роки. Було також підписано 13 рамкових угод на суму 4 млрд.дол. США. Візити значно покращили взаємний діалог. Активізувалась політика заохочення до співпраці на регіональному рівні.

Існує п'ять пріоритетних напрямків співробітництва країн, що декларуються протягом довгого періоду часу: розвиток інфраструктурного будівництва, розробка мінеральних ресурсів, військово-технічне співробітництво, космос та сільське господарство. Реалізація проектів була посунута в часі через ряд вимог, висунутих китайською стороною. Однією з них є обов'язкове використання китайської робочої сили.

Крупним двостороннім проектом, що офіційно розпочато 28 грудня 2011 р., є будівництво залізничного сполучення "Повітряний експрес". Заявлена вартість проекту складає 372 млн. дол.США. Очікувалось, що проект буде інвестиційним, однак сторони змогли домовитись лише про кредитування під державні гарантії.

Серед інших проектів, що довгий час знаходяться на стадії обговорення - спільна нафтогазова розробка шельфу Чорного моря, будівництво гідроелектростанції в Криму, співпраця в зборці військового літака Л-15, завод калійних добрив у Калуші, будівництво та переобладнання вугляних шахт тощо.

Під час візиту пана Азарова до КНР були переговори та підписано угоду з Експортно-імпортним банком Китаю на 2 млрд. дол. США на фінансування інфраструктурних об'єктів у Київській області (Повітряний експрес, об'їзна дорога). При цьому пан Азаров у Пекіні завірив особисто китайських партнерів у проведенні антикорупційної експертизи та особистому контролю, що говорить про розуміння непрозорості українського інвестиційного середовища.

Під час візиту Голови КНР до Києву в червні 2011 р. було підписано угод на 3,5 млрд.дол. США. Була підписана декларація про становлення та розвиток відносин стратегічного партнерства, надана безоплатна допомога на 12,3 млн.дол. НБУ планує внести китайський юань у золотовалютні резерви – 7,3% резервів НБУ, що складають 34 млрд.дол.США, або 30% від товарообігу між країнами – 2,5 млрд. дол. США. Варто зазначити про наявність кореспондентської угоди між Укрексімбанком та Ексімбанком Китаю, заключеної в 2011 р. Китайські банки готові відкривати свої представництва в Україні, перш за все під кредитні проекти в сільському господарстві. Закон про залучення китайських інвестицій у сільське господарство в розмірі 3 млрд.дол.США був прийнятий Верховною Радою в липні 2012 року [6]. Безумовно, Україні необхідні кошти на модернізацію галузі, однак не слід забувати приклад Казахстану, де китайські інвестиції сягають 20 млрд.дол.США, де Китай контролює до 70% запасів нафти та газу та розпоряджається значними земельними ресурсами, що викликає загрозу національній безпеці країни-реципієнту.

Серед основних причин нереалізації заявлених проектів, на думку радника посольства КНР в Україні Ло Вейдуна, є нестабільність [7]. Бувший генеральний консул України в Шанхаї Віктор Танасійчук вважає головним бар'єром відсутність у китайської сторони інформації про інвестиційні можливості України. Навіть на офіційному сайті Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України немає чітко визначених умов та переваг інвестицій в Україні.

Можна додати, що на заваді прямих іноземних інвестицій (створення спільних виробництв із подальшим реекспортом) стоїть слабо розвинуте інвестиційне середовище, непрозорий бізнес клімат та відсутність довіри. Україна володіє розгалуженим промисловим та сільськогосподарським потенціалом, вигідним геополітичним розташуванням та різноманітними природними ресурсами, що в сукупності представляє великий інтерес для інвестора. Побудова здорового інвестиційного середовища з урахуванням національних інтересів зможе забезпечити притік іноземного капіталу, а значить і зростання національної економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ministry of Commerce People Republic of China [Електронний ресурс] – Режим доступу: // www.mofcom.gov.cn.
2. World Investment Report China [Електронний ресурс] – Режим доступу: // www.unctad.org.
3. Heritage Foundation [Електронний ресурс] - Режим доступу: // heritage.com.
4. CNBS [Електронний ресурс] - Режим доступу: // http://www.cnbc.com/id/47512207/Top_10_Countries_for_Chinese_Investments
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Китайська експансія на українські землі, 9 липня 2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: // korrespondent.net
7. Белинская Ю. Китайский календарь // Forbs. – Сентябрь 2012. – С. 23-24.